

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ**

Кафедра правознавства

**ПРОГРАМА
навчальної дисципліни**

**«ЗАПОБІГАННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ
ШЛЯХОМ»**

з підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Галузь знань	08 Право
Спеціальність	081 Право
Освітньо-професійна програма	Право

Полтава – 2023 рік

Розробник/укладач програми:

Михайло Романов – кандидат юридичних наук, доцент кафедри правознавства Полтавського університету економіки і торгівлі

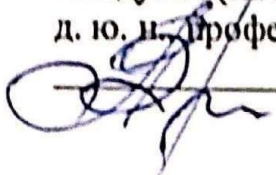
Рецензенти програми:

Батиргарєєва В.С. – доктор юридичних наук, професор, директор Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України;

Лукашевич С.Ю. – доцент кафедри права гуманітарно-правового факультету Національного аерокосмічного університету імені М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», кандидат юридичних наук, доцент

Програма навчальної дисципліни «Запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом» обговорена і схвалена на засіданні кафедри правознавства, протокол засідання кафедри від 25 травня 2023 р. № 10.

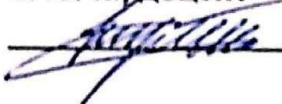
Завідувач (начальник) кафедри правознавства
д. ю. н., професор

 Галина ЛАВРИК

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньо-професійної програми «Право»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 081 «Право»

к. ю. н., доцент

 Олег КУЛЬЧІЙ

Анотація навчальної дисципліни

Запобігання легалізації доходів одержаних злочинним шляхом сьогодні складає одну з пріоритетних сфер державного управління та особливу галузь правового регулювання відповідної групи суспільних відносин. Тому вивчення цієї дисципліни студентами-бакалаврами є необхідною складовою підготовки фахових спеціалістів.

Предметом навчальної дисципліни є законодавство України та міжнародні нормативні акти, які регулюють порядок запобігання та попередження, практики з легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Мета навчальної дисципліни полягає у наданні студентам системних знань щодо основних шляхів і засобів запобігання легалізації доходів, одержаних від злочинів. З цією метою вивченню підлягають визначення основних понять - легалізація та відмивання доходів, правове регулювання запобігання легалізації доходів, отриманих від злочинів, основні засоби запобігання можливості легалізації та відмивання злочинних доходів, типові схеми легалізації доходів, методики оцінки ризиків вчинення операцій, спрямованих на легалізацію доходів, засоби протидії легалізації доходів, одержаних від корупційних злочинів, а також міжнародні стандарти у сфері запобігання легалізації доходів, отриманих від злочинної діяльності.

Зміст навчальної дисципліни розкривається у таких темах: легалізація доходів, одержаних від злочинів як один з основних напрямів відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом; правове регулювання запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних від злочинів; міжнародний досвід запобігання легалізації доходів, одержаних від злочинів; сорок рекомендацій Групи розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням доходів (ФАТФ); міжнародна система оцінки ризиків у діяльності з запобігання та протидій легалізації доходів, одержаних від злочинів; національна система запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних від злочинів; методика національної оцінки ризиків (НОР) відмивання коштів в Україні; типові схеми легалізації доходів від злочинів за видами діяльності; відмивання доходів, одержаних від злочинних діянь в енергетичній сфері; відмивання доходів, одержаних від злочинних діянь у сфері державного управління.

Zusammenfassung der akademischen Disziplin

Die Verhinderung der Legalisierung der Erträge aus Straftaten ist einer der vorrangigen Bereiche der bisherigen Tätigkeit des Staates und stellt einen besonderen Zweig der rechtlichen Regelung der relevanten Rechtsverhältnisse dar. Daher ist das Studium dieser Disziplin durch Bachelor-Studenten ein notwendiger Bestandteil der Ausbildung von qualifizierten Spezialisten.

Gegenstand der Untersuchung ist die Gesetzgebung der Ukraine und internationale normative Rechtsakte, die das Verfahren zur Verhinderung der Legalisierung und die Praxis der Verhinderung der Legalisierung von Erträgen aus Straftaten regeln.

Der Zweck der Studiendisziplin besteht darin, den Studierenden systemisches Wissen über die wichtigsten Wege und Mittel zur Verhinderung der Legalisierung der Erträge aus Straftaten zu vermitteln. Zu diesem Zweck die wichtigsten Konzepte - Legalisierung und Geldwäsche von Erträgen, rechtliche Regelung der Verhinderung der Legalisierung von Erträgen aus Straftaten, grundlegende Mittel zur Verhinderung der Legalisierung und Geldwäsche von Erträgen aus Straftaten, Modellsysteme der Einkommenslegalisierung, Methoden zur Bewertung der Risiken von Operationen, die auf die Legalisierung von Einkommen abzielen, Mittel zur Bekämpfung der Legalisierung von Erträgen aus Wirtschaftskriminalität sowie internationale Standards im Bereich der Verhinderung der Legalisierung von Erträgen aus Kriminalität.

Der Inhalt der Bildungsdisziplin wird in den folgenden Themen offengelegt: Legalisierung von Erträgen als eine der Hauptrichtungen der Geldwäsche von Erträgen aus Straftaten; rechtliche Regulierung der Prävention und Bekämpfung der Legalisierung von Erträgen aus Straftaten; internationale Erfahrung in der Verhinderung der Legalisierung von Erträgen aus Straftaten; die vierzig Empfehlungen der Task Force Geldwäsche (FATF); das Internationale Risikobewertungssystem zur Verhinderung und Bekämpfung von Geldwäsche; Erträge aus Straftaten; nationales Präventions- und Reaktionssystem; das Nationale System zur Verhinderung und Bekämpfung der Legalisierung von Erträgen aus Straftaten, die Methodik der nationalen Risikobewertung (IIA) für Geldwäsche in der Ukraine und Modellsysteme für die Legalisierung von Erträgen aus Straftaten nach Art der Tätigkeit; Geldwäsche von Erträgen aus Energiekriminalität; Geldwäsche von Erträgen aus Unternehmenstätigkeiten in der öffentlichen Verwaltung.

Annotation of educational discipline

The prevention of legalization of the proceeds of crime is one of the priority areas of the State's activity to date and represents a special branch of the legal regulation of the relevant legal relations. Therefore, the study of this discipline by bachelor students is a necessary component of the training of qualified specialists.

The subject of study is the legislation of Ukraine and international normative acts regulating the procedure for the prevention of legalization and the practice of preventing the legalization of proceeds of crime.

The purpose of the study discipline consists in providing students with systemic knowledge about the main ways and means of preventing the legalization of the proceeds of crime. To this end, the main concepts - legalization and laundering of proceeds, legal regulation of prevention of legalization of proceeds of crime, basic means of prevention of legalization and laundering of proceeds of crime, model schemes of income legalization, Methods of assessing the risks of operations aimed at legalization of income, means of counteracting the legalization of the proceeds of corporate crime, as well as international standards in the field of prevention of legalization of the proceeds of crime.

The content of the educational discipline is disclosed in the following topics: legalization of proceeds as one of the main directions of laundering of proceeds of crime; legal regulation of prevention and counteraction of legalization of proceeds of

crime; International experience in preventing the legalization of proceeds of crime; the Forty Recommendations of the Financial Action Task Force on Money-Laundering (FATF); the International Risk Assessment System for preventing and countering money laundering; proceeds of crime; The National System for Preventing and Countering the Legalization of Proceeds of Crime; the National Risk Assessment Methodology for Money Laundering in Ukraine; and model schemes for the legalization of proceeds of crime by type of activity; Laundering of the proceeds of energy-related crime; laundering of proceeds derived from corporate activities in public administration.

Вступ

Програма навчальної дисципліни «Запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом» укладена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право», що розроблена на основі Стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 «Право» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженого та введеного в дію Наказом Міністерства освіти і науки України від 20.07.2022 р. № 644.

Предметом навчальної дисципліни «Запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом» є законодавство України та міжнародні нормативні акти, які регулюють порядок запобігання та попередження, практики з легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Мета навчальної дисципліни – формування знань про механізми легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, систему законодавства, предметом регулювання якого є запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, міжнародних стандартів та рекомендацій у сфері запобігання легалізації доходів, національну систему протидії та запобігання легалізації доходів, особливості легалізації доходів в окремих галузях діяльності та шляхи запобігання цьому явищу.

Програмні компетентності відповідно до освітньо-професійної програми:

загальні:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК1);
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК3);
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (ЗК7);
- здатність бути критичним і самокритичним (ЗК 8);
- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК 11);
- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя (ЗК13);

спеціальні (фахові, предметні):

- здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему (СК 2);
- цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи (СК3);
- здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення (СК16);

Програмні результати навчання відповідно до освітньо-професійної програми:

РН 1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.

РН 2. Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини.

РН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

РН 12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

РН 13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

РН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

РН 21. Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.

РН 22. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

Програма навчальної дисципліни «Запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом» структурована згідно з особливостями організації навчального процесу. Програма навчальної дисципліни складається з двох логічно взаємопов'язаних модулів.

Модуль 1. Нормативно-правове регулювання запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Модуль 2. Засоби запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних від корупційних злочинів.

Навчальна дисципліна є **вибірковою**.

Форма підсумкового контролю знань: залік.

Програмний зміст навчальної дисципліни

Модуль 1 Нормативно-правове регулювання запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом

Тема 1. Легалізація доходів як один з основних напрямів відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом.

Історичні витоки явища легалізації доходів одержаних злочинним шляхом.

Співвідношення понять відмивання доходів та легалізація доходів. Зміст та ознаки легалізації доходів, як основної форми відмивання доходів.

Огляд ризиків, які тягне за собою легалізація доходів. Напрями та сфери діяльності, в яких найчастіше здійснюється легалізація доходів. Типології легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Тема 2. Правове регулювання запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних від злочинів.

Становлення нормативного регулювання діяльності з запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Суспільні відносини, які підлягають регулюванню в сфері запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Система нормативних актів, які регулюють процедури та заходи запобігання легалізації доходів, одержаних від злочинів: національні акти та міжнародні акти в цій сфері.

Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів від злочинної діяльності.

Тема 3. Міжнародний досвід запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Поняття та види засобів запобігання легалізації доходів одержаних злочинним шляхом в міжнародній практиці.

Основні заходи запобігання легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Спеціальні санкції, їх види, умови та порядок впровадження.

Фінансовий моніторинг: зміст, умови та процедура застосування для потенційно небезпечних операцій чи суб'єктів.

Тема 4. Сорок рекомендацій Групи розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням доходів (ФАТФ).

Історія та передумови виникнення Сорока рекомендацій Групи розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням доходів (ФАТФ).

Зміст та характеристика рекомендацій, які входять до акту, розробленого ФАТФ.

Універсальні механізми та міжнародний стандарт протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом: розкриття інформації про доходи і витрати публічними особами; розкриття інформації про угоди в межах державних закупівель; дотримання міжнародних стандартів з протидії

легалізації (відмивання) злочинних доходів; моніторинг індексів корупції та індексу сприйняття корупції з метою вжиття заходів щодо оперативного реагування на виявлені недоліки системи протидії корупції; моніторинг інших індексів, що характеризують рівень корупції.

Тема 5. Міжнародна система оцінки ризиків у діяльності з запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Зміст системи оцінки ризиків в міжнародній практиці.

Загальна характеристика основних ризиків легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Умови, що сприяють їх виникненню.

Моніторинг та вивчення діяльності компаній та фізичних осіб, документування фактів, які є потенційно ризиковими, підготовка звітів та їх розгляд компетентними органами, застосування заходів впливу на компанії та фізичних осіб, діяльність яких має ознаки легалізації (відмивання).

Директива (ЕУ) 2015/849 Європейського Парламенту та Ради від 20 травня 2015 року про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму

Модуль 2. Засоби запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Тема 6. Національна система запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Формування національної системи запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Правове регулювання національної системи запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Суб'єкти запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Державна служба фінансового моніторингу, її повноваження, компетенція та засоби впливу на діяльність, яка має ознаки легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Тема 7. Методика національної оцінки ризиків (НОР) відмивання коштів в Україні.

Створення НОР в Україні. Правове регулювання НОР в Україні.

Суб'єкти реалізації та застосування НОР в Україні.

Основні напрями НОР в Україні. Характеристика окремих вимог здійснення НОР в Україні: прозорість та звітність, багаторівневе управління, ризикоорієнтований підхід, комунікації і обізнаність, оцінка наслідків, залучення до моніторингу кредитних та банківських установ, застосування заходів регулювання та відповідальності.

Тема 8. Типові схеми легалізації доходів одержаних злочинним шляхом за видами діяльності.

Мета та зміст формування схем легалізації доходів одержаних злочинним шляхом.

Типологізація схем легалізації доходів одержаних злочинним шляхом.

Окремі способи легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом: використання «податкових гаваней» та офшорних юрисдикцій; робота конвертаційних центрів; обмін та отримання готівкових коштів. використання крипто-валют та віртуальних активів.

Тема 9. Легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом діянь в енергетичній сфері.

Причини та умови існування ризиків легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом в енергетичній сфері.

Основні ризики легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом в енергетичній сфері. Особливості ризиків легалізації доходів в енергетичній сфері. Фактори, що підвищують ризик легалізації доходів.

Типові схеми легалізації доходів в енергетичній сфері.

Заходи запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом в енергетичній сфері.

Суб'єкти запобігання та протидії легалізації доходів одержаних злочинним шляхом в енергетичній сфері.

Тема 10. Легалізація доходів, одержаних від злочинних діянь у сфері державного управління.

Причини та умови існування ризиків легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом в сфері державного управління.

Основні ризики легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом в сфері державного управління. Особливості ризиків легалізації доходів в сфері державного управління. Фактори, що підвищують ризик легалізації доходів.

Основні способи легалізації доходів в сфері державного управління.

Заходи запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом в сфері державного управління.

Суб'єкти запобігання та протидії легалізації доходів одержаних злочинним шляхом в сфері державного управління.

Рекомендовані джерела інформації

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення від 6 грудня 2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
3. Директива (EU) 2015/849 Європейського Парламенту та Ради від 20 травня 2015 року про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму, що вносить зміни до Регламенту (EU) № 648/2012 Європейського Парламенту і Ради, а також скасовує Директиву 2005/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради та Директиву Комісії 2006/70/ЄС. URL: www.pard.ua › download
4. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму (Конвенцію ратифіковано із заявою Законом № 149-IV від 12.09.2002). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518#Text
5. Між-Американська конвенція по боротьбі з тероризмом. URL: <https://www.congress.gov/treaty-document/107th-congress/18/document-text>
6. Стандарти FATF. URL: https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/mizhnarodne-spivrobotnictvo/mizhnarodni-standarti/standarti_FATF/standarti-FATF.html
7. Рекомендації ФАТФ. URL: https://jurdefinans.com/d/40_recomendations_rus_1.pdf

Основні рекомендовані джерела інформації:

1. Запобігання корупції: підручник / [Б.М. Головкін, О.Ю. Шостко, О.В. Новіков та ін.]; за заг. ред. Б.М. Головкіна. Харків : Право. 2019. 291 с.
2. Захаров В.П. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: теоретико-правовий аспект. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/may/2171/vnulpurn201480134.pdf>
3. Збірка актів законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (з коментарями та роз'ясненнями) / Укладачі: Бичкова С.С., Котляревський Я.В., Лошицький М.В., Павлов Д.М., Удовик М.С. Київ: Ваіте, 2017. 1052 с. URL: https://finmonitoring.in.ua/wp-content/uploads/2017/02/zbirka_npa.pdf

Додаткові рекомендовані джерела інформації:

1. Документи Базельського комітету. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/mizhnarodne-spivrobotnictvo/mizhnarodni-standarti/inshi-standarti/dokumenti-bazelskogo-komitetu.html>
2. Документи Егмонтської групи. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/mizhnarodne-spivrobotnictvo/mizhnarodni-standarti/inshi-standarti/dokumenti-egmontskoj-grupi.html>
3. Методика національної оцінки ризиків відмивання коштів та

фінансування тероризму в Україні. URL:
<https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/nacionalni-riziki/3261718-dokumenti/metodika-naczionalnoji-oczinki.html>

4. Оцінка ризиків відмивання коштів і фінансування тероризму на національному рівні. URL:
http://fedsfm.ru/content/files/documents/fatf/broshure_fatf_risk_accessment.pdf

5. Посібник з питань виявлення, розслідування та кримінального переслідування відмивання коштів. URL:
<https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/320/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%B4%D0%B%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83%D1%80%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B2.pdf>

6. Принципи Вольфсберзької групи. URL:
<https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/mizhnarodne-spivrobotnictvo/mizhnarodni-standarti/inshi-standarti/princzipi-volfsberzkoji-grupi.html>

7. Типології Держфінмоніторингу. URL:
<https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/tipologi/tipologi-derzhfinmonitoringu>

Інтернет-ресурси:

Офіційний веб-портал Верховної Ради України . URL: Режим доступу:
<http://rada.gov.ua>

Офіційний веб-портал Держфінмоніторингу. URL: <https://fiu.gov.ua/>

Офіційний веб-портал Офісу Генерального прокурора. URL:
www.gp.gov.ua/

Офіційний веб-портал Державного бюро розслідувань. URL:
www.dbr.gov.ua/

Офіційний сайт Національного антикорупційного бюро України. URL:
<https://nabu.gov.ua/>

Офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України. URL:
<http://www.mvs.gov.ua/ua/>

Єдиний державний реєстр судових рішень. URL:
<http://www.reyestr.court.gov.ua/>